

РОЗДІЛ 7 АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; ФІНАНСОВЕ ПРАВО; ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

УДК 347.73

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

THE CONCEPT AND NATURE OF PROCEDURE OF FINANCE AND LEGAL LIABILITY FOR CUSTOMS LEGISLATION

Бабенко А.Ю.,

*здобувач кафедри фінансового права
Університету державної фіскальної служби України*

У статті розглянуто процедуру застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства. Наголошено, що учасники митних правовідносин можуть бути притягнуті до даного виду юридичної відповідальності в разі невиконання або неналежного виконання обов'язку із сплати митних платежів. Запропоновано авторське визначення «процедури застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства» та виокремлено її стадії.

Ключові слова: фінансово-правова відповідальність, митне законодавство, податкове законодавство, фінансово-правові санкції, процедура.

В статье рассмотрена процедура применения финансово-правовой ответственности за нарушение таможенного законодательства. Отмечено, что участники таможенных правоотношений могут быть привлечены к данному виду юридической ответственности в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязанности по уплате таможенных платежей. Предложено авторское определение «процедуры применения финансово-правовой ответственности за нарушение таможенного законодательства», и выделены ее стадии.

Ключевые слова: финансово-правовая ответственность, таможенное законодательство, налоговое законодательство, финансово-правовые санкции, процедура.

The article deals with the procedure for applying financial and legal responsibility for violation of customs legislation. Emphasized that participants of customs legal relations can be subject to this type of legal liability in the event of failure or improper performance of duties of customs payments. The author definition «procedures use financial and legal responsibility for violation of customs laws» and singled out stage.

Key words: financial liability, customs law, tax law, financial and legal sanctions, procedure.

Постановка проблеми. Комплексність галузі митного законодавства зумовлює міжгалузевий характер «конструкцій» митного регулювання [1, с. 15]. Не є виключенням і інститут юридичної відповідальності, який є важливою складовою частиною правового регулювання митних відносин. Одним із видів юридичної відповідальності у сфері митного регулювання є фінансово-правова. Митне законодавство встановлює фінансово-правові санкції за невиконання або неналежне виконання платниками податків своїх фінансових зобов'язань перед державою. Водночас порядок застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства регламентується нормами як митного законодавства, так і податкового законодавства. Взаємопов'язаність митного та податкового законодавства під час застосування фінансово-правової відповідальності в митній сфері в значній мірі ускладнює застосування правових норм у межах єдиного юридичного поля та зумовлює певні складнощі в правовому регулюванні цих відносин. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває

питання визначення механізму регулювання процедурного забезпечення застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства.

Стан дослідження. Різноманітні аспекти фінансово-правової відповідальності досліджуються українськими вченими. Необхідно відмітити праці таких науковців, як В.Т. Білоус, З.М. Будько, О.П. Гетманець, Е.С. Дмитренко, А.Й. Іванський, А.М. Касьяненко, М.П. Кучерявенко, Д.М. Лук'янець, Ю.В. Оніщик, Ю.О. Ровинський та ін. Незважаючи на наявність значної кількості наукових праць фахівців із фінансового права щодо правової природи, сутності, функцій, видів та особливостей фінансово-правової відповідальності, слід констатувати, що процедурний аспект застосування фінансової відповідальності за порушення митного законодавства залишився поза увагою юристів-фінансистів.

Мета статті – з'ясувати сутність процедури застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства та виокремити її стадії.

Виклад основного матеріалу. Процедура (франц. *procedure*, від лат. *procedere* – просуватися) – порядок, наступність, послідовність у вчиненні відповідних дій для досягнення певного результату. З правової точки зору процедура – це врегульований законом, іншими нормативно-правовими актами порядок, який складається з послідовних дій і спрямований на досягнення правового результату. Сутність правової процедури зумовлена характером матеріального правового відношення, реалізації якого вона служить [2, с. 185–186].

Правова процедура характеризується такими ознаками: 1) це попередньо визначена модель її застосування в реальному житті, через яку досягається необхідний результат; 2) юридична сила, тобто норми, що визначають процедурну діяльність, закріплені в законі, як і основні; 3) межі регулятивного «впливу» процедурних норм; 4) синхронність, тобто з виникненням основної норми відразу приймається процедурна; 5) законність – відповідність процедури нормативній моделі, закріпленій у нормативно-правовому акті; е) ознака демократизму правової процедури стосується тільки тих, які є шляхом до реалізації владних відносин [3, с. 13; 4, с. 10]. Ця характеристика розкриває ознаки процедури, які прийнятні та можуть бути застосовані до всіх галузей права, до фінансового в тому числі.

Досліджуючи особливості нормативного регулювання процедурного забезпечення застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства, слід враховувати, що учасники митних правовідносин можуть бути притягнуті до даного виду юридичної відповідальності в разі невиконання або неналежного виконання обов'язку зі сплати митних платежів.

Незважаючи на відсутність законодавчого визначення фінансово-правової відповідальності, в науці фінансового права відмічається, що фінансово-правова відповідальність – це державний осуд, який полягає в нормативному і забезпеченому державним примусом обов'язку суб'єктів суспільних відносин зазнавати заходів державного примусу за вчинене правопорушення, що полягають у засудженні і накладенні нових, додаткових для порушника позбавленнях особистого або майнового характеру та реалізується в охоронних правовідносинах відповідальності [5, с. 28].

Відповідно до п. 111.2 ст. 111 Податкового кодексу України фінансова відповідальність за порушення законів із питань оподаткування та іншого законодавства встановлюється та застосовується згідно із цим Кодексом та іншими законами. Фінансова відповідальність застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені.

Згідно з п. 14.1 пп. 14.1.265 ст. 14 Податкового кодексу України штрафна санкція (фінансова санкція, штраф) – це плата у вигляді фіксованої суми та/або відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі

органи, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Метою штрафних (фінансових) санкцій за порушення митного законодавства є покарання конкретного правопорушника у зв'язку з невиконанням ним покладеного на нього обов'язку зі сплати митних платежів, а також попередження податкових правопорушень у митній сфері.

У свою чергу, пеня – це плата у вигляді процентів, нарахованих на суму податкового боргу, що справляється з платника податків у зв'язку з несвоєчасним погашенням податкового зобов'язання. Розмір пені зазвичай визначається у відсотках суми недоїмки та обчислюється залежно від тривалості прострочення. Пеня, таким чином, пов'язана з формальним порушенням терміну сплати митних платежів – простроченням виконання. Основна функція пені полягає в компенсуванні збитків, нанесених державі. Уся сума такої фінансово-правової санкції надходить у казну держави. Український законодавець визначає пеню як суму коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством строки [6, п. 14.1 пп. 14.1.162 ст. 14].

Дії контролюючого органу щодо застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства пов'язані зі здійсненням останніми фінансового контролю. На думку Д.Л. Зими, фінансовий контроль – це діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, інших публічних органів і недержавних організацій, господарюючих суб'єктів, їх структурних підрозділів, а також осіб, наділених відповідними контрольними повноваженнями чи правами, яка спрямована на перевірку законності фінансового планування, забезпечення фінансової дисципліни в процесі мобілізації, розподілу, перерозподілу і використання публічних фінансових ресурсів [7, с. 23].

Основною формою фінансового контролю є документальна перевірка. Саме ця форма контролю є найпоширенішою та найефективнішою з точки зору встановлення факту невиконання або неналежного виконання обов'язку зі сплати митних платежів. Згідно з ч. 1 ст. 345 Митного кодексу України документальні перевірки забезпечують безпосередній контроль за правильністю заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та достовірністю зазначених у них даних, законністю ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасністю, достовірністю, повнотою нарахування та сплати митних платежів.

Необхідно зазначити, що документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, в тому числі своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів, віднесені законодавцем до митного контролю. Згідно з п. 24 ст. 4 Митного кодексу України митний контроль – це сукупність

заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів із питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку. Із цього приводу Ю.В. Оніщик звертає увагу на те, що дане визначення не містить безпосередньої вказівки на контроль за акумулюванням, розподілом і використанням публічних фондів коштів [8, с. 110]. Продовжуючи міркування, вчений доходить до висновку, що інститут митного контролю об'єднує в собі норми як податкового, так і митного законодавства. Зокрема, митне законодавство співвідноситься з податковим, насамперед, у поповненні бюджету за рахунок митних платежів, що справляються контролюючими органами [8, с. 111]. Тому ми цілком погоджуємося з тим, що митний контроль регулюється також нормами галузевого інституту фінансового права, а не лише нормами митного законодавства, і є одним із напрямів фінансового контролю [8, с. 112].

Відповідно до ч. 1 ст. 354 Митного кодексу України результати перевірок оформлюються у формі акта або довідки, які підписуються посадовими особами контролюючого органу та керівником підприємства, що перевірялося, або уповноваженою ним особою. У разі встановлення під час перевірки порушень складається акт. Якщо такі порушення відсутні, складається довідка. За результатами зустрічної звірки складається довідка.

У разі незгоди керівника підприємства або уповноваженої ним особи з висновками перевірки чи фактами та даними, викладеними в акті або довідці про результати перевірки, вони зобов'язані підписати акт або довідку із запереченнями, які вони мають право подати протягом п'яти робочих днів із дня отримання акта або довідки. Такі заперечення є невід'ємною частиною акта або довідки про результати перевірки. Заперечення розглядаються контролюючим органом протягом п'яти робочих днів, що настають за днем їх отримання (днем завершення перевірки, проведеної у зв'язку з необхідністю з'ясування обставин, що не були досліджені під час перевірки та зазначені у зауваженнях). За результатами розгляду підприємству надсилається відповідь у порядку, визначеному Податковим кодексом України для надсилання (вручення) податкових повідомлень-рішень. Керівник підприємства або уповноважена ним особа має право брати участь у розгляді заперечень. Про своє бажання взяти участь у розгляді заперечень ці особи зазначають у запереченнях [9, ч. 8 ст. 354].

Якщо керівник підприємства або уповноважена ним особа виявили бажання взяти участь у розгляді заперечень до акта або довідки про результати перевірки, контролюючий орган зобов'язаний повідомити зазначених осіб про місце і час проведення такого розгляду. Таке повідомлення надсилається керівнику підприємства або уповноваженій ним особі не пізніше наступного робочого дня з дня отримання заперечень, але не пізніше ніж за два робочих дні до дня їх розгляду. Участь керівника контролюючого органу

або особи, яка виконує його обов'язки, в розгляді заперечень підприємства до акта або довідки про результати перевірки є обов'язковою. Рішення про визначення грошових зобов'язань підприємства, що перевірялося, приймається керівником контролюючого органу або особою, яка виконує його обов'язки, з урахуванням результатів розгляду заперечень підприємства (у разі їх наявності). Керівник підприємства або уповноважена ним особа можуть бути присутні під час прийняття такого рішення [9, ст. 354].

Згідно зі ст. 116 Податкового кодексу України в разі застосування контролюючими органами до платника податків штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) за порушення законів із питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, такому платнику податків надсилаються (вручаються) податкові повідомлення – рішення.

Податкове повідомлення – рішення приймається керівником контролюючого органу або особою, яка виконує його обов'язки, з урахуванням розгляду заперечень до акта (в разі їх наявності) протягом десяти робочих днів із дня, наступного за днем вручення або надіслання підприємству акта про результати перевірки в порядку, передбаченому Податковим кодексом України для надсилання (вручення) податкових повідомлень – рішень, а за наявності заперечень підприємства до акта про результати перевірки – приймається з урахуванням висновку за результатами розгляду заперечень до акта про результати перевірки протягом трьох робочих днів, наступних за днем розгляду заперечень і надання (надіслання) письмової відповіді підприємству [9, ч. 12 ст. 354].

До податкового повідомлення-рішення додається розрахунок податкового зобов'язання та штрафних (фінансових) санкцій. Форма та порядок надіслання податкового повідомлення-рішення і розрахунку грошового зобов'язання передбачені наказом Міністерства фінансів України від 28 грудня 2015 року № 1204 [10]. Згідно з даним Порядком податкове повідомлення-рішення складається за кожним окремим податком, збором разом зі штрафними (фінансовими) санкціями (штрафами) або штрафними (фінансовими) санкціями (штрафами), передбаченими Податковим кодексом України, а також за кожною штрафною (фінансовою) санкцією (штрафом) та пенею за порушення норм іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, в тому числі за порушення строків розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Після закінчення встановлених Митним кодексом України та Податковим кодексом України строків сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховується пеня в розмірі та порядку, визначених Податковим кодексом України. Пеня нараховується платником податків самостійно та сплачується одночасно зі сплатою митних платежів [9, ст. 302].

Висновки. На наш погляд, процедура застосування фінансово-правової відповідальності за пору-

шення митного законодавства – це визначена митним та податковим законодавством послідовність дій, якої зобов'язані дотримуватися контролюючі органи під час притягнення суб'єкта до фінансово-правової відповідальності, а також особи, які звинувачені у вчиненні податкового правопорушення, під час прийняття рішення про визначення грошових

зобов'язань. Процедура застосування фінансово-правової відповідальності за порушення митного законодавства включає три стадії: 1) фіксування конкретного факту податкового правопорушення; 2) прийняття рішення про притягнення до фінансово-правової відповідальності; 3) виконання рішення про визначення грошових зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Оніщик Ю.В. Фінансові правовідносини у митній сфері / Ю.В. Оніщик // Митна справа. – 2012. – № 2(80). – С. 15–19.
2. Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. – К.: Укр. енцикл., т. 5: П – С. – 2003. – 736 с.
3. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.С. Лагода. – І., 2007. – 187 с.
4. Гусаров С. Визначення понять адміністративної процедури та адміністративного процесу в адміністративному праві України / С. Гусаров, В. Білоус // Вісник Акад. упр. МВС. – 2008. – № 3. – С. 6–18.
5. Іванський А.І. Фінансово-правова відповідальність в сучасній Україні: теоретичне дослідження: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / А.І. Іванський. – О., 2009. – 42 с.
6. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. – Ст. 112.
7. Зима Д.Л. Теоретико-правові питання координації державного фінансового контролю: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Національний аграрний університет. – К., 2008. – 206 с.
8. Оніщик Ю.В. Митний контроль як вид фінансового контролю / Ю.В. Оніщик // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наук. праць.: Правознавство. – 2012. – Випуск 628. – С. 109–112.
9. Митний кодекс України від 13.03.2012 року // Голос України. – 2012. – № 73-74 (5323-5324). – С. 21–62.
10. Про затвердження Порядку надіслання контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків: наказ Міністерства фінансів України від 28 грудня 2016 року № 1204 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0124-16>.

УДК 342.951:351.713(4+477)

УКРАЇНА – ЄС: ОСОБЛИВОСТІ ДВОСТОРОННЬОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ МИТНИХ СТАНДАРТІВ

UKRAINE – EU: FEATURES OF THE BILATERAL IMPLEMENTATION OF CUSTOMS STANDARDS

Биков І.О.,

*аспірант кафедри морського та митного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У статті досліджено актуальні тенденції та проблеми сучасних правовідносин у сфері реалізації європейських митних стандартів в Україні в контексті Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС. Реалізація митних стандартів ЄС в Україні забезпечується двосторонньою співпрацею митних адміністрацій України та ЄС. Двостороннє партнерство у сфері реалізації митних стандартів ЄС в Україні забезпечує прискорення політичної та подальшої економічної інтеграції між ЄС та Україною.

Ключові слова: митні стандарти, імплементація митного законодавства, митне право ЄС, митне право України, міжнародне митне право, наближення законодавства, адаптація законодавства, гармонізація законодавства, європейська інтеграція.

В статье исследованы актуальные тенденции и проблемы современных правоотношений в сфере реализации европейских таможенных стандартов в Украине в контексте Соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС. Реализация таможенных стандартов ЕС в Украине обеспечивается двусторонним сотрудничеством таможенных администраций Украины и ЕС. Двустороннее партнерство в сфере реализации таможенных стандартов ЕС в Украине обеспечивает ускорение политической и дальнейшей экономической интеграции между ЕС и Украиной.

Ключевые слова: таможенные стандарты, имплементация таможенного законодательства, таможенное право ЕС, таможенное право Украины, международное таможенное право, приближение законодательства, адаптация законодательства, гармонизация законодательства, европейская интеграция.

The article investigates current problems and modern trends of the legal relationships in the implementation of the European customs standards in Ukraine in the context of the Ukraine - European Union Association Agreement. Implementation of EU customs standards in Ukraine provided by the bilateral cooperation of customs administrations of Ukraine and the EU. Bilateral partnership in implementing of EU customs standards in Ukraine provides the political acceleration and further economic integration between the EU and Ukraine.

Key words: customs standards, implementation of customs legislation, customs law of EU, customs law of Ukraine, international customs law, approximation of legislation, adaptation of legislation, harmonization of legislation, European integration.